

National pharmaceutical University (Kharkov, Ukraine), E-mail: nfilyanina@mail.ru

The concept of value and intrinsic value of nature and the education system.

Abstract. Education is an important factor in the inclusion of representations of the value and intrinsic value of the nature in all spheres of a human activity. In the process of continuous education representation and knowledge about the value and intrinsic value of the nature acquire some specific characteristics in accordance with the steps, forms and target groups, and environmental knowledge should be incorporated into a coherent system of cultural and spiritual life of society.

Key words: value, the intrinsic value of nature, education, education system.

УДК 177.5+323.382

Шурупова К. В.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри філософії і соціальних наук

ДВНЗ Криворізький національний університет

(Кривий Ріг, Україна), E-mail: poisonoustar@yandex.ua

АКСІОЛОГІЧНІ КОМПОНЕНТИ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

Анотація. Мета: комплексне філософське дослідження соціальної політики як правового явища, вивчення його політико-соціальних складових.

Методика: для дослідження філософської специфіки аксіологічно-правових особливостей соціальної політики використовувались загально-наукові методи: аналіз, синтез – для вивчення фундаментальних понять; історичний метод – для узагальнення поняття «справедливість» як складової соціальної політики.

Результати: розглянуто філософські особливості поняття «соціальна політика», показано соціально-правові засади даного феномена; зазначено складові соціальної політики.

Наукова новизна: вперше розглянуто соціальну політику як похідну соціальної справедливості; визначено рівні та особливості соціальної політики в українському суспільстві.

Практична значущість: матеріали статті можуть бути використаними при вивченні таких дисциплін – філософія, соціологія, політологія, правознавство та ін.

Ключові слова: соціальна політика, справедливість, правове забезпечення, аксіологічна значущість.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень: на всіх етапах існування людство зверталось до проблеми справедливого, чесного та необхідного забезпечення своїх потреб. Права людини є першочерговим завданням, що вирішується правовою державою та громадянським суспільством. Та, нажалі, дана проблема не є виключно предметом правового поля, бо саме політичні особливості (режим, спрямованість політики) є визначальними в даному випадку. Не всі верстви населення можуть об'єктивно мати необхідні блага, з різних причин, отже держава, що будує свою політику на цінностях гуманізму, має забезпечувати вирішення таких потреб. Сучасна Україна через політичну, соціально-економічну кризу зіткнулась з проблемами безробіття, загального зниження рівня життя, демографічними проблемами; особливу складність представляють умови життя соціально-незахищених верств суспільства: інвалідів, пенсіонерів тощо. Таким чином, соціальна політика представляє вкрай актуальну галузь діяльності, що вимагає всебічного, теоретичного розгляду з метою пошуку шляхів вирішення всіх вказаних проблем.

Дана проблематика розглядалась такими дослідниками: Конфуцій, Сократ, Платон, Аристотель (досліджували справедливість як похідну складову соціального добробуту); Т. Гоббс (теорія об'єднання суспільства та держав из метою розподілення матеріальних благ); П. Блау, Д. Хіксон, К. Хайнінгс (вивчали феномен влади на засадах теорії «обміну ресурсами», з якої і походить вчення про справедливість);

В. Зомбарт (аналіз політичних заходів, що складають сутність соціальної політики); Т. Х. Маршалл (ввів в науковий обіг поняття «соціальна політика»); Н. О. Циро (медичний аспект соціальної справедливості, вплив політики на стан здоров'я людини), О. В. Макарова (принципові засади соціальної політики та її реалізація в умовах українського суспільства); Т. Ю. Сидорина (взаємозв'язок соціальної структури та соціальної політики суспільства); Л. Ю. Піонткевич (соціально-філософський підхід до феномену справедливості як складової політичного ладу) та іншими.

Метою даної статті є комплексне філософське дослідження соціальної політики як правового явища, вивчення його політико-соціальних складових.

Мета розкривається у вирішенні наступних задач: вивченні поняття «справедливість», дослідженні сутності соціальної політики, виокремленні філософських складових соціальної політики.

В цілому, науковий інтерес до соціальної політики як соціального інституту виникає на рубежі XIX–XX століть. Соціальне знання потребує визначення поняття соціальна політика. Теоретик-соціолог В. Зомбарт зауважував про необхідність внесення конкретизації в дане поняття з метою визначення доцільності, різновидів та особливостей політичних заходів. Бо, з метою урівноваження суспільних процесів, забезпечення прав і свобод всіх громадян певного суспільства виникає потреба у визначенні самого поняття.

Під соціальною політикою ним розуміється низка «заходів економічної політики, які мають за свою мету чи наслідок збереження, підтримання тчи викорінення певної господарської системи або її частини» [1, с. 45].

Одним з сучасних варіантів даного поняття є тлумачення англійського соціолога Т. Маршала. Але тут слід зазначити, що даний дослідник вивчає саме соціальну політику як самостійну дисципліну, що нерозривно пов'язана з соціологією. Та поняття «соціальна політика» дуже тісно пов'язано з поняттям «соціальна держава». Держава як середовище здійснення правових та політичних заходів за для підтримання добробуту громадян, має на меті саме домінування соціально порядку у відношення до економіки та відіграє роль прояву аксіологічного цензу. В першу чергу, соціальна держава розглядає людину, як особу, що володіє невід'ємними фундаментальними правами, перш за все, правом на людське достоїнство та вільний розвиток особистості в умовах розвитку ринкової системи. У державний спосіб забезпечуються права і свободи особистості, економічні та соціальні потреби.

В цілому можна констатувати дуалістичність в трактовці сутності держави, ми виокремлюємо як кооперативне її розуміння (держава трактується як спосіб добродесного життя людини, де здійснюються всі її права, де вона розвиває свої можливості) так і обмежувальну природу (з метою уникнення соціальних конфліктів, протистоянь, існують жорсткі норми та умови до відповідності їм).

Складовою частиною соціальної держави є розробка та реалізація широкого комплексу соціальних програм, спрямованих на здійснення допомоги групам населення, що мають низькі доходи. Аксіологічна значущість справедливості полягає в рівному забезпеченні потреб всіх верств населення. Майже головною метою держави в цьому процесі є не просто розвиток їх ролі в економіці, але й розширення демократії, пропонування членам суспільства не тільки юридичних, політичних, але й так само й соціальних прав, шляхом справедливого розподілення доходів. Держава розглядається як гарант забезпечення соціальної справедливості і як один з факторів суспільної згоди. Це закладає фундамент для перетворення держави з інструменту підтримання якогось певного окремого класу чи верстви населення у засіб досягнення суспільного компромісу, пом'якшення або зняття соціальних суперечностей та загострень, що знайшло своє відображення в економічних функціях держави. Оскільки на меті держави стоїть соціальна справедливість.

Філософська концепція справедливості ґрунтується на ідеї рівності всіх людей. Взагалі можна зауважити, що в цілому існують у філософії концепції

дистрибутивної справедливості та ретрибутивної справедливості. Маючи на увазі розподілення благ за різними ознаками (необхідність, талант, потреба) ми говоримо про дистрибутивну справедливість. Якщо ж ми вказуємо на однакове розподілення благ, виключно з принципів рівності, то в такий спосіб ми говоримо про ретрибутивну справедливість. Також справедливість можна характеризувати з точки зору загальності та вибраності (для всіх людей, для певної верстви, відповідно). Розподілення в середині будь-якого суспільного об'єднання взагалі, та в державі, зокрема, є запорукою успішного існування суспільства, ефективного здійснення всіх функцій.

Поняття соціальної справедливості цікавило людство ще з давніх часів. Так Платон вважав, що соціальна справедливість є дуалістичним феноменом, що складається з особливостей в рамках верстви, та на загально-соціальному рівні [2, с. 132]. Для Платона було природнім явищем, що в суспільстві царює нерівність, але у межах окремої соціальної верстви філософ вбачав виключно рівність та взаємопідтримку.

За Аристотелем, людина народжується з природнім прагненням до об'єднання. Але принципом нерівності виступає майновий ценз. Досягнення соціальної справедливості може бути двох видів: зрівняльною і відносною [3, с. 61]. Філософ констатує необхідність існування як загального блага, так і певних заохочень у відповідності до здобутків особистості. Майнова нерівність повинна призводити до домінування середнього класу в суспільстві. Саме Аристотель зупинився на такій складовій як необхідному чиннику, що сприяє добробуту та розвитку як держави, так і окремої особистості. Але роль особистості оцінюється виключно у співвідношенні до суспільних цінностей: «Ізольований від державного життя індивід не може бути самодостатньою істотою. А та особа, яка вважаючи себе самодостатньою, не бажає знаходитися у колі державного спілкування, не відчуває себе частиною державного організму, – і справді не є нею, перетворюючись за своєю суттю на тварину чи божество» [4, с. 62].

В Середні Віки поняття соціальної справедливості зазнало певних змін. Так, Августин Аврелій вводить в науковий обіг поняття «гармонійна нерівність» [5, с. 231]. Згідно Августина, сутність нерівності є результатом божого задуму, отже, це природній процес, а рівність призводить до хаосу. Але турбота про потребуючого є похідним фактором християнського милосердя. На думку ж Фоми Аквінського, особисті прагнення людини можуть заважати суспільному розвитку та можуть призводити до негативних процесів в суспільстві. Розмежуванням виступають різновиди праці: фізична та розумова. На думку філософа, людей розумової праці менше, в кількісному значенні, тому їх праця виділяється з маси та є такою, що наближує до Бога. В цілому, практично всі філософи Середньовіччя сприятливо ставились до проблеми здійснення насильства з боку держави. Таке категоричне ставлення пояснюється появою еретичних вчень, а держава покликана була виступити методом, за допомогою якого, можна було б подолати це негативне явище.

В епоху Відродження філософами відстоювалась думка про те, що не тільки теологічна складова має домінуючий вплив на особистість людини, але й особистісний зріст має значення. Але, соціально аксіологічним є виключно соціальний аспект. Н. Макіавеллі вважав, що інтереси особистості мають бути підпорядкованими соціальному благу [6, с. 21].

Епоха Просвітництва, що розкривається в роботах Дж. Локка, Т. Гоббса, Ш. Монтеск'є, І. Канта, Г. Гегеля та ін. Практично всі мислителі визнавали, що природний стан суспільства є боротьбою за егоїстичні мотиви та ідеали, але для фізичного виживання людства є необхідним подолання виключно власних прагнень задля соціальної цілі. Справедливість виступає у даних мислителів як необхідна складова розвинутого суспільства. Навіть, як певний аксіологічний компонент, що проявляє гуманістичну та толерантну спрямованість державної політики. Так, І. Кант також вбачав у матеріальній власності підґрунтя для утворення суспільства, але в

полі його наукового інтересу були не самі лише матеріальні предмети, а суспільні відносини, що утворювались з приводу відношень між людьми за матеріальним цензом. За Кантом, «суспільна форма буття людей була покликана усунути егоїзм людської натури і замінити латентну форму прояву категоричного імперативу на легальну форму» [7, с. 212].

Як ми можемо переконатися, філософська спадщина надає нам концептуальне розуміння та ідентифікацію феномену соціальної політики. В сучасній Україні, у зв'язку з загостренням соціально-політичного становища, суспільство стикається з проблемами, які не в змозі вирішити самостійно кожна особистість окремо. В Україні створено спеціальне міністерство, що опікується проблемами соціальної політики. Вузькоспеціалізовані заходи, система методів, що покликані подолати, вирішити, розглянути певні соціальні проблеми підготовлено й розроблено даним відомством. Для зручності й доступності з матеріалами можна ознайомитись на сайті [8].

Зasadничими принципами соціальної політики виступає створення умов для реалізації економічних, соціальних та інших потреб та ініціатив громадян. Потреба у врегулюванні суспільних відносин, правовому урегулюванні проблем людей, що опинились в складних життєвих обставинах (через війну, стихійне лихо, хвороби, непрацевдатність, низький рівень доходів, тощо). На конституційному рівні в країні закріплені соціальні права «Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава», ст. 1 Конституції України [9]. На державному рівні гарантується гідний рівень життя особи, шляхом надання пільг з метою пом'якшення наслідків каліцтва, бідності, тощо.

Вважаємо доцільним вказати на документальні складові, що складають нормативно-правову базу України (як і інших західних країнах), ці документи обґрунтовують соціально-економічну політику держави з захисту прав громадян.

Взагалі виділяється п'ять груп документів за суб'єктами діяльності: 1) документи світового співтовариства (конвенції, акти, резолюції, рекомендації, тощо) таких організацій як: ООН, ВООЗ, МОП, ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ та ін.; 2) державні акти внутрішнього походження – Конституція, закони, накази, розпорядження Президента України, постанови уряду, рішення колегій та інструкції Міністерства соціальної політики та інших міністерств, які займаються питаннями охорони здоров'я, освіти, сім'ї та молоді; 3) нормативні акти та документи, що гарантують реалізацію законів на певних територіях, виконання регіональних законоположень; 4) різноманітні документи органів місцевого самоврядування; 5) різноманітні накази, рішення та розпорядження організацій, закладів, підприємств, тощо [10].

У структурі соціальної політики можна виділити три рівня: державний, регіональний, місцевий, всі вони знаходяться у єдності, взаємовідносинах, тому соціальна політика України є такою, що має триєдиний характер. Її специфіка проявляється в тому, що за допомогою врахування потреб всіх рівнів, реалізується принцип системності. До системи соціальної політики входять наступні складові: правовий, економічний, культурний, демографічний, національно-етнічний та інші [11].

Ефективність соціальної політики залежить від того, коли і як застосовуються можливості матеріально-технічної бази для вирішення потреб всіх верств населення.

Висновки та перспективи дослідження: таким чином в роботі розглянуто особливості соціальної політики, доведено, що поняття справедливості є вихідним принципом соціальної політики; досліджено історико-філософську спадщину в якості основних принципів соціальної політики, а також, задля аналізу сучасних шляхів вирішення нагальних проблем; визначено специфічні особливості механізмів здійснення соціальної політики в Україні. В перспективі, вважаємо за доцільне дослідження теоретико-практичних особливостей соціальної політики

за всіма рівнями, вивчення філософсько-правових аспектів здійснення принципу справедливості.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Історія економічних учень. Підручник / Л. Я. Корнійчук, Н. О. Татаренко, А. М. Поручник та ін. – К.: КНЕУ, 1999. – 564 с.
2. Платон. Діалоги // Платон. Вибрані твори. – Харків: «Фоліо», 2012. – 260с.
3. Аристотель. Політика / пер. Жебелев С. А. – 2015. – М.: Non-fiction – 314 с.
4. Меленко С. Г. Аристотель про соціальні основи держави // Держава і право, Вип. 56, С. 60–65.
5. Григорий М. И. Сочинение Блаженного Августина О Граде Божием, как опыт христианской философии истории / Изд-во Борисоглебский Н. И. «Архимандрит», 2012 – 508 с.
6. Мак'явеллі Н. Державець: флорентійські хроніки. – Харків: «Фоліо», 2007. – 360с.
7. Ясперс К. Жизнь, труды, влияние. – Канон+РООИ «Реабилитация», 2015 – 416 с.
8. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України, URL: http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/category_cat_id=98185 (Дата звернення 2.10.2016)
9. Конституція України, URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (Дата звернення 2.10.2016)
10. Положення про Громадську раду при Міністерстві соціальної політики України, URL: http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/category?cat_id=98185 (Дата звернення 2.10.2016)
11. Циро Н. О. Соціальна політика України: питання теорії, сучасного стану та перспектив, URL: <http://medpsychology.pp.ua/sotsyalna-polityka-ukrainy> (Дата звернення 2.10.2016)

REFERENCES:

1. Istoriiia ekonomichnykh uchen. Pidruchnyk [History of economic thought. Textbook] / L. Ya. Korniiichuk, N. O. Tatarenko, A. M. Poruchnyk ta in. – K.: KNEU, 1999. – 564 s.
2. Platon. Dialohy [The Dialogues] // Platon. Vybrani tvory. – Kharkiv: «Folio», 2012. – 260s.
3. Arystotel. Polityka [Policy] / per. Zhebelev S. A. – 2015. – M.: Non-fiction – 314 s.
4. Melenko S. H. Arystotel pro sotsialni osnovy derzhavy [Aristotle on the foundations of the social state] // Derzhava i pravo, Vyp. 56, S. 60–65.
5. Grigoriy M. I. Sochinenie Blazhennogo Avgustina O Grade Bozhiem, kak opyt khristianskoy filosofii istorii [The writing of St. Augustine the city Of God, as the experience of Christian philosophy of history] / Izd-vo Borisoglebskiy N I «Arkhimandrit». – 2012 – 508 s.
6. Mak'yavelli N. Derzhavets: florentiiski khroniky. [Sire: Florentine chronicle] – Kharkiv: «Folio», 2007. – 360s.
7. Yaspers K. Zhizn', trudy, vliyanie [Life, works and influence]. – Kanon+ROOI «Reabilitatsiya», 2015 – 416 s.
8. Ofitsiinyi sait Ministerstva sotsialnoi polityky Ukrainy. [Official website of the Ministry of social policy of Ukraine], URL: http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/categorycat_id=98185 (Accessed 2.10.2016)
9. Konstytutsiia Ukrainy. [The Constitution Of Ukraine], URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (Accessed 2.10.2016)
10. Polozhennia pro Hromadsku radu pry Ministerstvi sotsialnoi polityky Ukrainy [The provision of the Public Council under the Ministry of social policy of Ukraine], URL: http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/category?cat_id=98185 (Accessed 2.10.2016)
11. Tsyro N. O. Sotsialna polityka Ukrainy: pytannia teorii, suchasnoho stanu ta perspektyvy [Social policy of Ukraine: issues of theory, current state and prospects], URL: <http://medpsychology.pp.ua/sotsyalna-polityka-ukrainy> (Accessed 2.10.2016).

Шурупова К. В., кандидат юридических наук, доцент кафедры философии и социальных наук, Криворожский национальный университет (Кривой Рог, Украина), E-mail: poisonoustar@yandex.ua.

Аксиологические компоненты социальной политики: философский аспект.

Аннотация. Цель: комплексное философское исследование социальной политики как правового явления, изучение его политико-социальных составляющих.

Методика: для исследования философской специфики аксиологически-правовых особенностей социальной политики использовались общенаучные методы: анализ, синтез – для изучения фундаментальных понятий; исторический метод – для обобщения понятия

«справедливість» як складовою соціальної політики.

Результати: розглянуті філософські особливості поняття «соціальна політика», показані соціально-правові основи даного феномена; вказані складові соціальної політики.

Наукова новизна: вперше розглянута соціальна політика як похідна соціальної справедливості; визначені рівні та особливості соціальної політики в українському суспільстві.

Практична значимість: матеріали статті можуть бути використані при вивченні таких дисциплін – філософія, соціологія, політологія, правознавство тощо.

Ключові слова: соціальна політика, справедливість, правове забезпечення, аксіологічна значимість.

Shyropova K., PhD in legal sciences, associate professor of the department of the philosophy and social sciences Kryvyi Rih national University (Krivoy Rog, Ukraine), E-mail: poisonoustar@yandex.ua.

Axiological components of social policy: philosophical aspect.

Abstract. Purpose: a comprehensive philosophical study of social policy as a legal phenomenon, the study of its political and social components.

Methodology: The research for the philosophical specifics axiologically legal features of social policy used scientific methods of analysis, synthesis - for the study of fundamental concepts; historical method - to summarize the «justice» of the concept as a component of social policy.

Findings: considered especially philosophical concept of «social policy», shows the social and legal foundations of this phenomenon; listed components of social policy.

Originality: social policy first considered as a derivative of social justice; defined levels and features of social policy in the Ukrainian society.

Practical value: articles materials can be used in the study of these disciplines - philosophy, sociology, political science, law, and others.

Keywords: social policy, justice, legal security, axiological significance.

УДК 111.852:27–585

Царенок А. В.,

кандидат філософських наук, доцент,
Чернігівський національний педагогічний
університет імені Т. Г. Шевченка
(Чернігів, Україна), E-mail: kafedra-philosophy@yandex.ru

ВЧЕННЯ ПРО БОЖЕСТВЕННЕ СВІТЛО В КОНТЕКСТІ ВІЗАНТІЙСЬКОЇ ЕСТЕТИКИ АСКЕТИЗМУ

Анотація. Аналізуючи специфічні риси візантійської аскетичної культури, автор статті вказує на її яскраво виражену містико-естетичну природу. Підставою для такого висновку постає, зокрема, розгляд засновків містичної доктрини про Найвище Світло, що здійснюється в контексті дослідження онтологічного виміру візантійської естетики аскетизму.

Ключові слова: естетика аскетизму, візантійська естетична думка, патристика, Абсолютна Краса, Світло.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження визначається необхідністю подальшого розвитку історико-естетичної медієвістики й, зокрема, її візантологічної складової. Врахування великого впливу візантійської релігійно-естетичної думки на естетичні ідеї мислителів і митців Київської Русі вказує на важливість всебічного вивчення аскетико-естетичної традиції, що розвивалася на теренах Візантії, в межах вітчизняного філософсько-естетичного дискурсу. При цьому на значну увагу науковців заслуговує онтологічний вимір візантійської естетики аскетизму, пов'язаний із осмисленням буття прекрасного в дійсності.